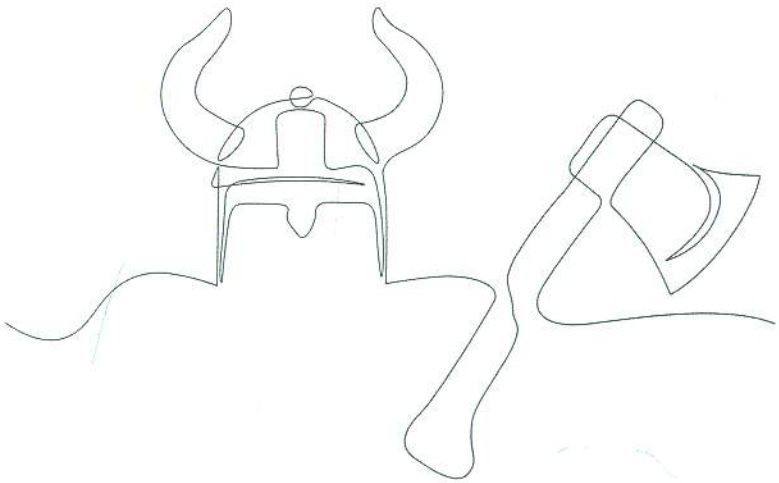

РОЗДІЛ 1

НА ШЛЯХУ ДО ВАЛЬГАЛЛИ[1]

Суворий старий Харон, перевізник душ померлих, не повезе через темні води Ахеронту ні однієї душі назад, туди, де яскраво світить сонце життя.

«Легенди та міфи Стародавньої Греції»

Я почну зі своєї історії кохання, з історії своєї, мабуть, найбільшої втрати у житті. Я хочу віддати шану своєму загиблому чоловіку. Я хочу віддати належне всім, хто кохає, і тим, хто втратив коханих. Я хочу розповісти усе від самого початку для того, щоб ми разом могли рухатися далі в глибини феномену горювання. Я хочу поділитися своєю історією з вами. Отже…

---

[1] Вальгалла — у германо-скандинавській міфології це зала бога Одіна, місце, куди після смерті потрапляють душі найхоробріших полеглих воїнів. — *Прим. ред.*

Ми всі до 24 лютого 2022 року жили з ілюзією відносної безпеки. Навіть про цеглину, що будь-якої миті може впасти на голову, ми не розмірковували з ранку до ночі. Звісно, цеглина — це надто банально, а ось те, що в нас сусід неадекватний, усе ж таки потрібно було якось тримати у фокусі. Навіть попри те, що тривала антитерористична операція на сході, більшість із нас не відчували загрози.

Будь-яка трансформація свідомості супроводжується низкою криз, подолання яких веде до оновлення систем, потім настає порівняно спокійний період, аж до наступної кризи й наступного оновлення. Це схоже на вагітність і пологи. Спочатку щось довго зріє в нас. Непомітно, тихо, але доволі вперто. Настає момент, коли це щось настільки розростається в нас, що ми починаємо це відчувати, можна сказати, прокидаємося і перестаємо розуміти, хто ми, що ми, що ми робимо, що взагалі відбувається. І ця перша криза — як перші перейми. Ми шукаємо відповіді на ці запитання, намагаємось розібратися та зрозуміти, доходимо до якоїсь точки відліку та докладаємо зусиль, аби стабілізуватись на ній. Але якщо процес перетворення нас на більш досконалу версію себе вже почався, то він триватиме до свого завершення, до народження нових нас — через нескінченні перейми і короткі періоди відпочинку між ними.

Для нас процес трансформації почався 2014 року. Майдан, АТО, кристалізація шляху усієї країни — це зміни, що відчувалися не тільки у повітрі, а й зачіпали щось дуже важливе і в чоловікові, і в мені. Тоді, з різницею у рік, у нас народилися дві доньки, і нам, чесно кажучи, було не до пошуку та реалізації духовних шляхів, хоча не можна сказати, що події, які відбувалися у країні, пройшли зовсім повз нас, адже ми були активними учасниками деяких із них.

Але я почну свою розповідь з останнього мирного літа для нашої родини та більшості українців. Вже тоді мені не давали спокою тривожні передчуття, навіть (та особливо) під час нашої із чоловіком останньої подорожі до Греції. А після неї — це вже були не просто передчуття, а справжня тривога.

Наше з Андрієм знайомство було простим та природним і водночас яскравим та сонячним, ніби всі можливі зірки та планети зійшлися в одній яскравій точці, щоб згоріти й розсипати на нас свій феєрверк.

Ми зустрілися у «Шоколадниці» на київських Позняках. Я, втомлена та задоволена своїми професійними успіхами, пила чай після тренінгу. Це була просто невеличка пауза перед тим, як повернутися додому, до сина. А Андрій із друзями повертався з тренування.

Вони увійшли, і наші з Андрієм погляди зустрілися. Майже водночас я видихнула «Вау!», а він вдихнув «Ого!», і з тієї хвилини розпочався мій особистий зворотний відлік. Адже все життя Андрія — це шлях до Вальгалли та численні спроби зійти з нього.

Перше, що спало мені на думку, що ці хлопці — борці або боксери. У мене давня любов до цього спорту, і я впізнаю борців одразу — за ходою, статурою, поглядом і безліччю інших, не таких очевидних ознак. Але Андрій — був просто бог. Аполлон та Одін в одному чоловікові.

Я і сама та ще Артеміда[2], богиня полювання, захисниця жінок і дітей, але тут я чомусь подумала: «Солдат дитину не скривдить».

У моєму внутрішньому конференц-залі відбувалася справжнісінька словесна баталія. Увімкнулися майже всі архетипи, з якими я товаришую вже багато років. Але тут, мабуть, був особливий випадок. Добре, хоч битися не почали. Невпевнена в собі юна Персефона казала: «Не треба, Оксано, відвернись, не дивись туди, вони точно всі одружені, бо такі красені просто не можуть бути самотніми». Деметра попереджала: «Хай

[2] Йдеться про один із 8 жіночих архетипів, названих іменами грецьких богинь, — Артеміду. Детальніше про архетипи можна прочитати у книзі Оксани Королович «Він. Вона. Вони. Разом. Шлях від розуміння себе до побудови гармонійних стосунків». — *Прим. ред.*

йому грець, він такий молодий, а ти...». Артеміда, моя захисниця, метаючи блискавки з очей, кричала: «Ні, ні і ще раз ні! Такі молоді та вродливі чоловіки небезпечні, вони схильні кривдити жінок». Афродіта, як завжди мудра, сміливa й розсудлива, констатувала: «Такий вродливий, точно — воїн!». «Він молодший воїн, а я — старший» — у цей момент спало мені на думку. Чому я так подумала? Хтозна. Гестія філософськи зауважила: «Мабуть, така твоя доля».

Я згадала, що мій духовний наставник В. Франкл, спираючись на творчість Й. Гете, зауважує, що ми маємо побачити і полюбити людину не такою, якою вона є зараз, а такою, якою вона може і має бути. Я справді тоді побачила його потенціал. Не в першу мить знайомства, звісно. Я всіляко підтримувала його розвиток, той, до якого він сам себе штовхав, постійно, невтомно й жадібно. І останнє повідомлення від нього, яке я отримала за декілька днів до його загибелі, було подякою за те, що довіряла, підтримувала та повірила в його можливість стати тим, ким він прагнув стати і зрештою став поруч зі мною.

А в той день я сиділа неподалік вітрини з тістечками і шкірою відчувала його силу. Усім тілом я розвернулася до нього, а в голові у цей час стояв шум від крику моїх численних, хоча і приручених внутрішніх тарганів, які навперебій хотіли висловитися щодо цієї неоднозначної ситуації.

А він обернувся, усміхнувся до мене й запитав: «Може, морозива?».

Я відповіла «так», швидко, не замислюючись. Останній тарган щосили заволав: «Трясця, що це зараз було і що взагалі буде?», але потім вони всі замовкли. Андрій узяв морозиво, сів біля мене, і ми говорили так, наче давно знайомі.

«Може, сходимо в кіно?» — запитав він мене раптом.

Я здивувалася, вкотре за цей вечір. Відповіла щось на кшталт: «Яке кіно? У мене син вдома». А він сказав: «Ну він же не маленький, може сам посидіти ще трохи?». «Так, — відповіла я, — а який фільм?». «Та байдуже, — сказав він. — Я бачу, тут на сьому годину сеанс є».

Я зрозуміла, що йому дійсно все одно, аби не відпускати мене. Мені також не хотілося, щоб він зараз пішов і назавжди кудись подівся, тому ми пішли дивитися якусь французьку романтичну історію. Я навіть не пам'ятаю її назви, такою вона була нецікавою. Але людей в кінозалі було мало, і ми більше говорили, ніж дивилися. До того ж крім розмов були і жар, і мурашки, і метелики в животі… і відчуття, що мене впіймали, що він мене тепер не відпустить, а я не відпущу його.

Зараз, коли його вже немає і в своїх спогадах я повертаюся до початку нашої історії, я бачу, що він дуже поспішав жити. Для нього було надто важливим встигнути поставити певні великі

червоні верстви на своєму шляху, хоча до кінця він цього, мабуть, не усвідомлював. І я цього не усвідомлювала, хоча прекрасно розуміла свою тривогу щодо цієї риси нашого життя. «Куди ти так поспішаєш? Ти ще такий молодий, у нас усе життя попереду», — час від часу казала я йому. Але він дуже поспішав.

Перша із цих верств — це батьківство. Разом із стосунками зі мною (що дуже нелегко, я вам скажу) він отримав взаємини з десятирічним хлопцем, що мав свій психологічний вантаж, і йому одразу довелося брати на себе роль не тільки чоловіка, але й батька (і це також було важко).

Так, спершу він став вітчимом для мого сина від першого шлюбу. У мене викликало велику повагу те, як він намагався впоратися із родовими сценаріями, налагодити зрілу комунікацію, адже його власні стосунки з батьком дуже важкі, і в нього не було (і не могло бути) досвіду здорових стосунків «батько — син». Але Андрій тримався і постійно розвивався у цій ролі, а за певний час став незамінним для Дмитрика прикладом, підтримкою та другом.

Згодом у нас народилися дві доньки, і там, у батьківстві, він пізнав той самий дзен, що інші не можуть знайти за ціле життя. З дівчатками він був ніжним, люблячим, сповненим підтримки, уважним, грайливим, серйозним, веселим, добрим, щедрим, сильним — різним, як саме